

В. Г. Севрук

кандидат юридичних наук, старший дослідник, доцент,
провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної власності
Національної академії внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ І ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ЯКІ СФОРМОВАНІ НА ЕТНІЧНІЙ ОСНОВІ

Аналіз досліджуваної наукової проблематики інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, наразі зумовлює необхідність подальшого дослідження етнічної злочинності в Україні та світі загалом. Визначено, що такі етнічні групи формуються на основі національної та кланової спорідненості, традицій і звичаїв, їм властива спеціалізація за окремими видами злочинів. Відзначено, що протидія злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, потребує специфічних підходів, що мають ураховувати їхні національні (етнічні) психологічні особливості. Акцентовано на особливостях збирання, аналізу, накопичення та зберігання інформації з метою її зручного та ефективного використання під час виявлення, документування та розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень. Окремо наголошено, що сьогодні однією з новітніх форм інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів щодо протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, є забезпечення системи відеоспостереження, що полягає у фіксації правопорушення, часу та осіб, які його вчинили, методиці ідентифікації людини за параметрами мовних сигналів; алгоритми автоматизованої цифрової фотозйомки, цифрового відео- та звукозапису (моделювання фотопортретів осіб, які брали участь у вчиненні злочину), алгоритми ідентифікації людини на основі біометричних ознак з розпізнаванням обличчя та багато іншого. Це сприятиме подальшому розвитку та вдосконаленню сучасних форм і методів протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. Відзначено, що значення нашої наукової розвідки передусім полягає в тому, щоб на практиці правоохоронним органам, які займаються протидією організованим групам і злочинним організаціям, які сформовані на етнічній основі, була можливість мати уявлення про це негативне явище.

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення, етнічна злочинність, організовані групи, які сформовані на етнічній основі, злочинні організації, які сформовані на етнічній основі, протидія.

Постановка проблеми. Актуальною і нагальною проблемою в Україні є протидія етнічній організованій злочинності. Відповідно, реалії сьогодення спрямовують правоохоронні органи протидіяти злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, шляхом використання нових методів, засобів, а особливо інформаційних технологій та сучасних телекомунікаційних засобів, що мають глобальний масштаб

впливу, і відходити від застосування застарілих методів.

Сучасний світ практично неможливо уявити без нових інформаційних технологій, в основі яких лежить широке використання комп'ютерної техніки та новітніх засобів комунікацій. Сьогодні комп'ютери впроваджуються в різноманітні галузі людської діяльності. Усі найважливіші функції сучасного суспільства так чи інакше пов'язані з комп'ютерами, комп'ютерними мере-

жами і комп'ютерною інформацією. Останнім часом в Україні значно зросла кількість Інтернет користувачів, адже підключення до глобальної мережі стало доступним і зручним. Сьогодні персональний комп'ютер, кишеньковий персональний комп'ютер (КПК), мобільний телефон з підключенням до Інтернету сприймається як належне та необхідне. Популярність Інтернету не випадкова, адже він забезпечує цілодобовий доступ до величезної кількості інформації, швидку передачу даних, можливість проведення банківських, торгових, біржових операцій, переказ коштів і багато іншого [1].

Отже, проблематика інформаційного забезпечення протидії організованій злочинності через складність розглянутого соціально-правового феномену є багатоаспектною, тому дотепер невирішеними залишається багато питань. Зокрема, потребує вивчення питання щодо інформаційних можливостей тих чи інших джерел інформації саме про організовану етнічну злочинність, напрямів їх використання в юридичній науці та практиці. Вирішення окресленого кола проблемних аспектів сприятиме подальшому вдосконаленню інформаційного забезпечення протидії зазначеному виду злочинності [2, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичним і практичним проблемам, пов'язаним з інформаційно-аналітичним забезпеченням протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, приділяли увагу відомі вітчизняні та зарубіжні вчені в різних галузях, зокрема В.М. Бабакін, В.О. Байов, А.В. Барбат, В.С. Батиргареєва, О.О. Дерев'ягін, С.С. Єсімов, О.М. Заєць, Ю.І. Ігнатушко, Л.О. Кацан, К.В. Латиш, А.М. Лисенко, І.В. Лисенко, Б.Є. Лук'янчиков, Є.Д. Лук'янчиков, П.С. Луцюк, А.В. Мовчан, О.В. Одинцова, С.П. Пекарський, С.Ю. Петряєв, С.І. Пічкурченко, М.П. Суруджій, Н.С. Тимошенко, В.І. Фелик, С.О. Філіппов, Д.М. Цехан, С.А. Шепетько та інші.

Мета статті – дослідити окремі проблемні питання, що виникають під час інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі.

Виклад основного матеріалу. Ефективність протидії злочинності, попередження, виявлення та припинення злочинів, зокрема вчинених членами організованих злочинних груп і злочинних організацій, які сформовані на

етнічній основі, передусім залежить від належного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції [3, с. 128].

Базовими елементами та засобами реалізації інформаційно-аналітичної діяльності виступають інформаційні системи, системи зв'язку та передачі даних, сучасна інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура, бази даних правової інформації, технічні, програмні, лінгвістичні, правові, організаційні засоби. Це знайшло відображення у ст. ст. 25–27 Закону України «Про Національну поліцію» [4; 5].

Отже, до сфери аналізу оперативної обстановки включаються: відомості про поширеність серійних тяжких та особливо тяжких злочинів; обіг у злочинному середовищі вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин та пристроїв; міжрегіональне й транснаціональне переміщення злочинного елемента, зокрема учасників організованих груп і злочинних організацій; поява етнічних злочинних угруповань тощо. Окрім того, встановлюються та вивчаються: найбільш типові форми й способи вчинення окремих видів злочинів; соціальні та психологічні чинники формування особистості злочинця, що вчиняє окремі види злочинів; конкретні життєві ситуації та обставини, які у взаємозв'язку з суб'єктивними особистісними характеристиками можуть призвести до вчинення окремих видів злочинів конкретними категоріями осіб; оперативні контингенти, які через ймовірну злочинну поведінку повинні перебувати на оперативно-розшуковому або профілактичному обліку; основні показники ОРД за напрямками попередження та розкриття окремих видів злочинів тощо [6, с. 27].

Відповідно до джерел інформації під час проведення цього виду аналізу насамперед мають бути віднесені традиційні відомості інформаційно-аналітичного призначення, зокрема: первинні носії зафіксованих відомостей про зареєстровані, виявлені, попереджені та припинені злочини, відкриті кримінальні провадження (журнали реєстрації, статистичні картки та ін.); форми обліку та реєстрації заяв і повідомлень громадян, посадових осіб, громадських організацій; письмових доручень слідчих; вказівок прокурора; ухвал слідчого судді, суду (у межах кримінальних проваджень); публікації в засобах масової інформації та мережі Інтернет; закінчені й розглянуті судами матеріали кримінальних проваджень і реалізовані (архівні) ОРС; аналітичні узагальнення, інформаційні довідки,

доповідні записки, статистичні звіти за окремими напрямками боротьби зі злочинністю із застосуванням оперативно-розшукових засобів і методів [6, с. 28].

Розмірковуючи щодо інформаційно-аналітичного забезпечення протидії наркозлочинам, що вчиняються етнічними злочинними угрупованнями, варто зазначити, що його основними завданнями є: надання можливості оперативного одержання інформації в повному, систематизованому і зручному для використання вигляді для протидії злочинам; збирання, опрацювання, узагальнення та аналіз оперативної, оперативно-розшукової, оперативно-довідкової, аналітичної, статистичної і контрольної інформації для оцінки ситуації і прийняття обґрунтованих оптимальних рішень щодо протидії злочинам. При цьому, здійснюючи протидію наркозлочинам, що вчиняються етнічними злочинними угрупованнями, Національна поліція може створювати власні бази даних, наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно: 1) осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу; 2) виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень; осіб, які їх учинили, рух кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду; 3) розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду; 4) розшуку безвісно зниклих; 5) установлення особи невідомих трупів і людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком; 6) зареєстрованих кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи громадській безпеці, надзвичайних подій; 7) осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання; затримання згідно з дорученнями органів правопорядку; затримання осіб органами досудового розслідування; адміністративний арешт, домашній арешт); 8) осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією; 9) зареєстрованих кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результати розгляду цих правопорушень у судах; 10) іноземців та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні; 11) викрадених номерних речей, цінностей

та іншого майна, які мають характерні ознаки для ідентифікації, або речей, пов'язаних з учиненням правопорушень, відповідно до заяв громадян; 12) викрадених (втрачених) документів за зверненням громадян; 13) знайдених, вилучених предметів і речей, зокрема заборонених або обмежених в обороті, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери; 14) викрадених транспортних засобів, які розшукуються у зв'язку з безвісним зникненням особи, виявлених безгосподарних транспортних засобів, а також викрадених, утрачених номерних знаків; 15) виданих дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху та дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів; 16) зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї; 17) викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої зброї з числа тієї, що незаконно зберігалася; 18) бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону [4; 6; 7, с. 36–37].

Очевидно, що ефективність функціональних заходів попередження та протидії злочинам, що вчиняються етнічними групами, не може бути досягнута належною мірою без використання організаційних заходів. Найпершими з них є заходи інформаційно-аналітичного забезпечення. Конкретні функціональні заходи завжди спрямовані на певні об'єкти з урахуванням даних, що характеризують їх супутні явища. Тому ми поділяємо думки авторів, що забезпечення ефективності попередження припускає постійний, цілеспрямований та активний пошук криміногенних об'єктів, їх вивчення і діагностику ступеня їх криміногенності [8, с. 45]. 77% анкетованих оперативних працівників правоохоронних органів відзначили, що інформаційно-аналітичне забезпечення протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, є ефективним, але потребує удосконалення з урахуванням розвитку інформаційних технологій.

Під час оперативно-розшукового забезпечення протидії етнічній злочинності, яка ведеться постійно, інформація оперативних підрозділів повинна формуватися і накопичуватися, передусім у вигляді оперативних обліків. Дані обліки повинні накопичувати і систематизувати інформацію про: діяльність політичних,

націоналістичних, сепаратистських, релігійних, ваххабітських та інших екстремістських рухів, які можуть бути пов'язані з тероризмом та іншими злочинами [9, с. 209].

Вагомим складником оперативно-розшукового запобігання та протидії етнічній злочинності є вивчення та здійснення індивідуально-профілактичного впливу на осіб, які схильні до вчинення кримінальних правопорушень і становлять у зв'язку з цим оперативний інтерес. Вирішення цього завдання забезпечує база даних «Особа». Так, обліку в БД «Особа» підлягають особи, які вчиняють протиправні діяння, становлять групу ризику, стосовно яких здійснюється профілактична робота в органах НП України. Зокрема, щодо запобігання злочинам у сфері протидії молодіжній злочинності на особливу увагу заслуговують обліки осіб: обвинувачених, які віддані до суду; які визнані винними у вчиненні злочину і до яких судом застосовані види покарань: арешт, обмеження або позбавлення волі; які визнані винними у вчиненні злочину і до яких судом застосовані покарання, що не пов'язані з ізоляцією, обмеженням або позбавленням волі; які відбули покарання за злочин і в яких судимість не знято або не погашено в установленому чинним законодавством порядку; які схильні до вчинення злочинів і належать до «кримінально-злочинного середовища», зокрема з ознаками міжрегіонального, транснаціонального характеру; які схильні до вчинення злочинів і належать до організованих злочинних угруповань або злочинних організацій, у тому числі за ознаками національного або етнічного походження її учасників. При цьому в електронному документі БД «Особа» обов'язково зазначаються: установчі дані особи (прізвище, ім'я, по батькові, повна дата народження, місце народження, громадянство, адреси реєстрації та фактичного проживання, дані паспортного документа особи); додаткові відомості про особу: прізвище, місце роботи, посада, спеціальність, номери телефонів; вид і термін останнього покарання, статті КК України, дата звільнення з останнього місця позбавлення волі; категорія обліку особи (за наявності – додаткове «зabarвлення»), підстави взяття її на облік [10; 11, с. 73–74].

Ураховуючи те, що досить багато мігрантів потрапляє до країн нелегально, а також те, що багато хто з них має мінімальний пакет необхідних ідентифікаційних документів, їх облік і реєстрація є досить непростим процесом.

Крім цього, варто враховувати використання окремими мігрантами документів інших осіб. Зважаючи на те, що у правоохоронних органів доступ до відповідних обліків (осіб, що засуджені за вчинення злочинів, осіб, схильних до насильства тощо) тих країн, звідки прибули мігранти, обмежений або взагалі відсутній, то облік і реєстрація серед мігрантів осіб, схильних до вчинення протиправних дій, здійснюється за фактом вчинення ними таких діянь. Окремо потрібно згадати облік і реєстрацію протиправних дій, вчинених мігрантами одним відносно одного. Здебільшого виявляються та реєструються випадки застосування насильства, що мають видимі для сторонніх результати (смерть, каліцтва, травми тощо). Інші протиправні діяння в силу менталітету, релігійних переконань та інших причин залишаються латентними. Крім цього, з'являється інформація про покривання владою та правоохоронними структурами злочинних дій, вчинених мігрантами, з метою уникнути упередженого ставлення до біженців і переселенців [12; 13].

Отже, не викликає сумніву те, що етнічна організована злочинність має негативний вплив на державу і суспільство. Сучасні організовані злочинні угруповання стають усе більш мобільними і винахідливішими, а спрощення паспортного і візового режимів створює у їх членів почуття безкарності за вчинення злочинів. Відсутність в Україні надійної системи ідентифікації фізичних осіб дозволяє членам організованих злочинних угруповань здійснювати кримінальні наміри не тільки в Україні, а й за кордоном. Правоохоронні органи зарубіжних країн широко використовують автоматизовані інформаційно-пошукові системи, які дозволяють значно оптимізувати розкриття та розслідування злочинів, вчинених членами організованих угруповань. Враховуючи іноземний досвід, національна інформаційна система ідентифікації має будуватися на базі єдиної технології, яка дозволяє обробляти найрізноманітнішу інформацію. Система повинна охоплювати усі вузлові точки роботи з населенням; паспортно-візові служби, відділення міліції, поліклініки, каси продажу білетів, системи соціального страхування тощо. Принцип «краще запобігти, ніж карати» повинен зберігатися і у справі протидії організованій злочинності. Запобігання організованій злочинності здійснюється головним чином оперативно-розшуковими засобами за допомогою громадськості, ЗМІ та інших соціальних інститутів [14].

Так, інформація може фіксуватися за допомогою системи відеоспостереження – сукупності відеокамер, телевізійних камер, каналів зв'язку, пристроїв для збереження, обробки, відтворення, перетворення відеоінформації, інших технічних засобів і кінцевих терміналів. У такому випадку відображення інформації у візуальній формі здійснюється на кінцевому терміналі – спеціальному пристрої [15]. Відомості, отримані в такій формі, фіксуються та використовуються відповідно до Закону «Про телекомунікації» [16; 17, с. 92].

Сучасні системи інформаційної безпеки передбачають використання відеоспостереження. Здійснюється відеофіксація того, що відбувається в місцях загального доступу: в аеропортах, вокзалах, на стадіонах та ін. Використання зображень, отриманих за допомогою систем відеоспостереження, забезпечує виконання функцій охорони громадського порядку, безпеки дорожнього руху, захисту власності тощо [18, с. 5].

Як приклад наводимо діяльність Єдиного аналітичного сервісного центру (UASC) поліції Донеччини, який було відкрито 24 грудня 2016 року [19]. Він побудований на технологіях «смарт-сіті» в рамках спільного проекту поліції та громади «Безпечна Донеччина». Безпосередньо в системі UASC працюють: служба 102 та диспетчерський центр, система інтелектуального відеоспостереження, мобільні додатки «Поліція 102» та «My Pol». Ці сервіси допомагають контролювати оперативний стан і підвищувати безпеку громадян. На території Донецької області функціонують 212 інтелектуальних відеокамер. Програма розпізнає номер, марку, модель, колір автомобілів, а також здатна здійснювати переслідування автомобілів у реальному часі. Камери налаштовані і на ідентифікацію людей та можуть розпізнавати вік, етнічне походження, вираз обличчя, наявність окулярів, навіть колір одягу. За три роки з використанням «розумних» камер затримано близько 500 транспортних засобів, зокрема ті, що були викрадені або залишили місце ДТП [20, с. 63–64].

Так, співробітниками інформаційної служби ГУМВС України в Луганській області розроблено і введено в експлуатацію комплекс спеціалізованих програмних засобів. Його можливості та особливості вживання розглядаються в практичному посібнику «Сучасна зброя співробітників органів внутрішніх справ: інформаційні технології як відповідь на виклики часу»

[21]. Зокрема, у його розділах надано опис комп'ютерних підсистем:

– автоматизована інформаційно-аналітична система «СОВА». Основні функції – комплексне вирішення завдань обробки та аналізу даних з метою надання інформації, що сприяє запобіганню і розкриттю злочинів. Система оперує єдиним інтегрованим масивом даних, що формується в результаті явної та негласної роботи підрозділів поліції, а також інших джерел інформації. В рамках системи реалізовано комплекс передових інформаційних технологій, зокрема технології візуального аналізу даних, геоінформаційні технології, Data Mining і т. ін. Система є надбудовою над вже функціонуючими інформаційними застосуваннями, не чинячи впливу на їх функціонування і не вимагаючи їх заміни [22, с. 54];

– автоматизована інформаційно-аналітична система «Кристал» розроблена для вирішення завдань по формуванню, аналізу і контролю інформаційного масиву, що містить відомості про злочини та осіб, які їх вчинили [22, с. 54];

– автоматизована інформаційно-аналітична система «Аргус» – це автоматизована біометрична система ідентифікації громадян по їх фото- і відеозображенням. Вона реалізує програмні методи автоматичної ідентифікації, засновані на фізіологічних або поведінкових характеристиках людини [22, с. 54–55];

– автоматизована інформаційно-аналітична система «Спіраль» – це автоматизована габітоскопічна система ідентифікації особи за методом словесного портрету. Основою розробки є спеціальний алгоритм нечіткого порівняння об'єктів [22, с. 55]. Сприймання обличчя є важливим аспектом соціальної взаємодії. Майстерність в обробці обличчя людей різних категорій (наприклад, віку, статі або раси) може впливати на те, як ці групи осіб сприймаються. Добре відомо, що люди розпізнають обличчя власної етнічної групи точніше, ніж обличчя інших етнічних груп [23, с. 184];

– автоматизована інформаційно-аналітична система «Парус» призначена для автоматизації збору, накопичення, аналізу та узагальнення різних статистичних показників з метою своєчасної всебічної оцінки службової діяльності підрозділів НП України області. Основною особливістю даної системи є можливість автоматизації процесу отримання даних, які не можна почерпнути з наявних інформаційних сховищ [22, с. 55];

– автоматизована інформаційно-аналітична система «Fastreport» – це програмний комплекс,

що призначений для формування звітів і друкарських форм, він є розширеним інструментом для аналітичної та статистичної обробки інформації, що зберігається в різних автоматизованих системах, маніпулювання і відображення різнорідних даних у найбільш зручному для сприйняття вигляді. Він виконує функції базового інструменту для ухвалення ефективних управлінських рішень [22, с. 55].

Це зумовлює потребу впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів сучасних прийомів, засобів, методів і технологій запобігання, викриття, протидії діяльності організованих етнічних злочинних формувань. В епоху глобалізації, збільшення прецедентів використання штучного інтелекту, стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення ефективності в боротьбі з організованою злочинністю варто застосувати сучасні інтегровані інформаційно-аналітичні бази, що надасть змогу практичним працівникам правоохоронних органів швидше, об'єктивніше викривати ознаки діяльності організованих злочинних угруповань і запобігати такій діяльності [24, с. 103].

З урахуванням викладеного вище варто відзначити, що загалом ще декілька років тому стало очевидним, що застосування технологій штучного інтелекту в різних превентивних стратегіях, зокрема і на кордоні, дозволить забезпечити швидке прийняття оптимальних рішень на основі аналізу величезних обсягів інформації, що забезпечить таку якість запобіжної діяльності, яка є недосяжною за інших умов. Ураховуючи значну вартість таких розробок, потрібно застосовувати такі технологічні рішення, які вже зараз дозволяють досягти значних превентивних результатів у питаннях запобігання злочинності [25, с. 390].

Нами було показано, що серед умов ефективності інформаційного забезпечення протидії етнічній злочинності на найближчі роки варто виокремити тенденцію до міжнародного обміну даними та застосування баз даних, що працюють з інформацією, отриманою засобами біометричної ідентифікації [26, с. 111]. Причому це застосування баз даних у більшості випадків має бути у звичайних часових межах здійснення прикордонних формальностей, тобто бути непомітним для громадянина, який перетинає кордон [25, с. 390–391].

Отже, уточнимо необхідні відомості щодо застосування біометричних технологій у виготовленні документів. Поняття «біометричні тех-

нології» охоплює автоматичні або автоматизовані методи розпізнавання особи людини за її біологічними характеристиками або проявами. Біометричні дані – це будь-які дані, що характеризують певний біометричний параметр. При всьому різноманітті цих параметрів у сфері виготовлення документів, що посвідчують особу при перетинанні державного кордону (деяких інших документів), а також для біометричної ідентифікації та верифікації у світі застосовується технологія, що враховує три параметри: розпізнавання рис обличчя (обов'язкове); розпізнавання відбитка пальця; розпізнавання райдужної оболонки ока. В Україні застосовуються такі біометричні дані (параметри), як відцифровані відбитки пальців рук, відцифроване зображення обличчя [25, с. 392]. При цьому:

– біометрична ідентифікація – здійснення пошуку за принципом «один до багатьох» шляхом розпізнавання і зіставлення одного або двох біометричних даних (параметрів) особи з біометричними даними (параметрами), осіб у відомчих інформаційних системах суб'єктів національної системи [25, с. 393];

– біометрична верифікація – здійснення пошуку за принципом «один до одного» між біометричними даними (параметрами), отриманими від особи в даний момент, і біометричними даними (параметрами), наявними у відомчих інформаційних системах суб'єктів національної системи [27; 25, с. 393].

Ураховуючи зазначене вище, оперативно-технічне забезпечення діяльності правоохоронних органів щодо збору такої інформації може здійснюватися за допомогою прихованих відеокамер, акустичних датчиків прослуховування, негласного фотографування, відео-, аудіозапису тощо. Інформація про родинні та земляцькі зв'язки лідерів, організаторів і активних учасників терористичних формувань. Процес отримання такої інформації має певні труднощі через відсутність, як правило, надійних оперативних позицій у злочинних етнічних угрупованнях і діаспорі. На практиці дуже складно організувати оперативне впровадження конфідентів в середовище терористичних формувань, де взаємини між їх членами збудовані на родинних (етнічних, родинних, тейпових, земляцьких) зв'язках. Негативно позначається на результатах роботи відсутність надійних оперативних позицій серед лідерів і учасників терористичних груп та організацій [9, с. 209].

Надаючи аналітикам можливість опрацювати дані про злочини, працівники органів

правопорядку отримують можливість використовувати готовий оперативно-аналітичний продукт, а не первинну інформацію. При цьому вони отримують такі переваги: по-перше, продукт окреслює конкретно тенденції злочинності не лише за географічною ознакою, а й у часових рамках; по-друге, у зв'язку з тим, що продукт надає можливість мати більше інформації про місця ймовірного вчинення злочинів, більше часу та зусиль можна витратити на попередження злочинів; по-третє, оскільки час витрачається більш продуктивно, співробітники мають більше можливостей для надання допомоги своїм колегам у разі потреби [28].

У процесі запобігання і розслідування злочинів нерідко виникає необхідність ідентифікувати людину за ознаками зовнішності. Таке завдання постає, наприклад, при встановленні невідомого злочинця і викритті його у вчиненні злочину, під час розшуку осіб, що переховуються від слідства і суду, а також при встановленні особи загиблого, коли є інформація стосовно його зовнішності [29, с. 262–263].

Виявлення і збирання інформації про злочинців, ознаки їх зовнішності, особливості ходи і мови, звички та використання її для розшуку і встановлення осіб, які вчинили злочин, осіб безвісти зниклих, невпізнаних трупів, є важливим завданням правоохоронних органів. Розробка наукових засад і технічних засобів у цій сфері діяльності здійснюється криміналістикою, а саме галуззю криміналістичної техніки, що має назву ідентифікація особи за ознаками зовнішності або криміналістичне ототожнення людини за ознаками зовнішності. Також використовуються терміни криміналістична габітоскопія (від латинського *habitus* – зовнішність, зовнішність людини і грецького *skopeo* – спостерігаю, дивлюся) або габітологія (від латинського *habitus* й грецького *logos* – поняття, навчання) – вчення про ознаки зовнішності людини [29, с. 263].

Під час досудового розслідування однією з важливих проблем є пошук очевидців і подальше отримання показань від них. З різних причин такі особи відмовляються надавати свідчення, тому нагальним питанням є звернення до так званих «німих свідків» – відеокамер зовнішнього спостереження, які фіксують об'єктивну інформацію [30, с. 91]. Відповідно, кадри відеозапису є об'єктивними носіями інформації про зовнішній вигляд людини, що відображають його відповідно до законів оптики та перспективи, точно передають форму, розміри та інші ознаки елементів зовнішності.

Завдання системи відеоспостереження полягає не лише у фіксації самого правопорушення, часу та осіб, які його вчинили, але й у попередженні та протидії його вчиненню. Саме за допомогою відеозаписів можна швидко реконструювати подію, що відбулася, її хронологію та змодельувати фотопортрети осіб, які брали участь у вчиненні злочину. З урахуванням емпіричної бази та рівня злочинності необхідно визначити рівні безпеки кожного з районів і присвоїти відповідний клас об'єктам, які найчастіше стають мішенню вандалів. Після чого розмістити відповідні системи відеоспостереження за відповідними рівнями та класами безпеки. Так, у місцях з високим рівнем безпеки встановити системи біометричного моніторингу з розпізнаванням обличчя і можливістю швидкого реагування з подальшим оперативним виїздом за місцем вчинення [30, с. 92].

Необхідність біометричного моніторингу сприймання обличчя необхідне тому, що це явище може мати труднощі, сприймаючи унікальність чи індивідуальність обличчя іншої раси чи етнічної групи. Сумісно з ефектами когнітивного ігнорування та позагрупової гомогенності, дослідження, описані в зарубіжній літературі, зі сприймання обличчя продемонстрували, що обличчя представників інших рас «расово» класифікуються більш швидко, ніж представників власної раси [23, с. 186]. Одним із проміжних етапів нашого дослідження було виявлення взаємозв'язку між індивідуальними особливостями особистості, соціально-психологічними та якістю розпізнавання обличчя власної етнічної групи та віддалених етнічних груп: індусів, арабів, африканців і китайців [23, с. 187]. Як бачимо, досить багато об'єктивних факторів впливає на точність сприймання та розпізнавання обличчя. Пояснити вплив статі більш складно. Вірогідно цей вплив також пов'язаний з соціальною дистанцією [23, с. 189].

Важливо відзначити, що діяльність Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України так само пов'язана з розробкою інноваційних методів у справі боротьби зі злочинністю. Так, фахівцями криміналістичної лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю», що розпочала свою роботу ще у вересні 1995 р., та представниками Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого спільними зусиллями, розроблено, зокрема, автоматизоване робоче місце слідчого «Інсайт», інформацій-

но-пошуковий модуль АІПС «Кліше», методика ідентифікації людини за параметрами мовних сигналів; алгоритми автоматизованої цифрової фотозйомки, цифрового відео- та звукозапису; алгоритми ідентифікації людини на основі біометричних ознак і багато іншого [31, с. 4].

Отже, підсумовуючи викладене вище, варто відзначити, що важливим напрямом впровадження інформаційних технологій у процес фіксації правопорушень і пошуку осіб, які їх вчинили, є не лише монтаж камер у відділеннях банків, банкоматах, зйомка на відеореєстраторах, пристроях спостереження за дорожнім рухом (зокрема, у транспортних засобах працівників поліції), але й монтаж камер на вхідні двері житлових будинків, на домофони у під'їздах, магнітні рамки тощо. Подібний досвід розміщення камер мають сусідні країни, що називають такі системи «Безпечне місто» або «Розумне місто», фінансування яких здійснюється з місцевих бюджетів за рахунок територіальної громади [30, с. 92].

Пізнання названих закономірностей, вивчення властивостей зовнішнього вигляду людини дозволило створити криміналістичне вчення про зовнішній вигляд людини, виокремити і класифікувати ознаки її зовнішності, розробити метод їх опису, прийоми і засоби моделювання зовнішнього вигляду, сформулювати наукові засади портретної експертизи [29, с. 263].

Отже, перед практичними працівниками, які безпосередньо здійснюють протидію злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, та науковими працівниками, що розробляють методичні рекомендації щодо такої протидії і забезпечують освітній процес майбутніх працівників, одним із головних факторів є об'єднання зусиль щодо налагодження ефективної системи інтегрованого інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів, постійного формування, оновлення та адміністрування банків даних, інформаційних пошукових систем, а також питання щодо розробки новітніх форм інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності з використанням програмно-технічних засобів пошуку в інформаційних системах (комп'ютерна розвідка або моніторинг мереж) щодо протидії етнічній злочинності.

Висновки і пропозиції. Сьогодні однією з новітніх форм інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних орга-

нів щодо протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, є забезпечення системи відеоспостереження, що полягає у фіксації правопорушення, часу та осіб, які його вчинили, методиці ідентифікації людини за параметрами мовних сигналів; алгоритми автоматизованої цифрової фотозйомки, цифрового відео- та звукозапису (моделювання фотопортретів осіб, які брали участь у вчиненні злочину), алгоритми ідентифікації людини на основі біометричних ознак з розпізнаванням обличчя та багато іншого. Це сприятиме подальшому розвитку та вдосконаленню сучасних форм і методів протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі.

Таким чином, підводячи підсумок нашого дослідження, можна констатувати, що основною причиною незадовільного стану інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, є організаційний характер, що проявляється у відсутності єдиної системи щодо збору, накопичення, аналізу, узагальнення та використання інформації.

Список використаної літератури:

1. Довбиш М. Кіберзлочинність в Україні. URL: <https://www.science-community.org/ru/node/16132>.
2. Одинцова О.В. Джерела кримінологічної інформації про організовану злочинність та їх використання у кримінологічній науці та практиці: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ, 2012. 228 с.
3. Пічкурченко С.І., Кацан Л.О. Щодо деяких аспектів використання підрозділів кримінальної розвідки в інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності кримінальної поліції. *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції*: зб. наук. статей за матер. доп. Всеукр. наук.-практ. семінару (Львів, 23 берез. 2018 р.) / упорядники А. В. Баб'як, В.В. Сенік, Т. В. Магерівська. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 128–131.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
5. Єсімов С.С. Юридична природа інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції. *ІТ ПРАВО: Проблеми і перспективи розвитку в Україні*: зб. матер. наук.-практ. конф. (Львів,

- 18 листоп. 2016 р.). Львів: НУ «Львівська політехніка. 2016. URL: <http://aphd.ua/publication-151/>.
6. Мовчан А.В. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 244 с.
 7. Байов В.О. Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії наркозлочинам, що вчинюються етнічними злочинними угрупованнями. *Using the latest technologies: Abstracts of III-rd International Scientific and Practical Conference*. Groningen, Netherlands, 2021. P. 35–37.
 8. Барбат А.В., Музейбов А.Г. Временные рамки преступлений. *Российский следователь*. 2003. Вып. 11. С. 43–46.
 9. Лисенко А.М., Лисенко І.В. Тактичні аспекти пошуку оперативно-розшукової інформації під час протидії злочинам, пов'язаним з терористичною діяльністю. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. Вип. 1. С. 212–221.
 10. Цехан Д.М., Луцюк П.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення запобігання злочинам у сфері господарської діяльності оперативними підрозділами ОВС. URL: <http://inter.criminology.opua.edu.ua/?p=3464>.
 11. Бабакин В.М. Окремі аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення протидії молодіжній злочинності оперативними підрозділами органів внутрішніх справ. *Право і Безпека*. 2013. № 4. С. 71–75.
 12. ЗМІ викрили Швецію на приховуванні нападів мігрантів на жінок. *Korrespondent.net: світ*. URL: <http://ua.korrespondent.net/world/3613557-zmi-vykyryly-shvetsiui-na-prykhovuvanninapadiv-mihrantiv-na-zhinok>.
 13. Rotherham child abuse scandal: South Yorkshire Police starts probe. *BBC News*. URL: <http://www.bbc.com/news/ukengland-south-yorkshire-29027733>.
 14. Злочинна організація та її співвідношення з бандою, організованою групою: реферат. URL: <https://www.kazedu.kz/referat/194206>.
 15. Про затвердження Інструкції про порядок взаємного використання систем відеоспостереження Служби безпеки України, Управління державної охорони України та Міністерства внутрішніх справ України: спільний Наказ Служби безпеки України, Управління державної охорони України та Міністерства внутрішніх справ України від 25 серп. 2015 р. № 545/493/1017. *Офіційний вісник України*. 2015. № 77. Ст. 2556.
 16. Про телекомунікації: Закон України від 18 листоп. 2003 р. № 1280-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 12. Ст. 155.
 17. Фелик В.І. Структура інформаційно-аналітичного забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України. *Наше право*. 2017. № 2. С. 90–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2017_2_22.
 18. Ігнатушко Ю.І. Призначення та завдання інформаційної підсистеми «Custody Records». *Інформаційна безпека в діяльності поліції: матеріали наук.-практ. семінару (м. Кривий Ріг, 3 квіт. 2020 р.)*. Кривий Ріг: Донец. юрид. ін-т МВС України, 2020. С. 5–7.
 19. Три роки під захистом. У системі «розумної» безпеки на Донеччині працюють 212 інтелектуальних відеокамер. URL: <http://police.dn.ua/news/view/tri-roki-pid-zahistom-u-sistemi-rozumnoi-bezpeki-nadonechchini-pratsyuyut-212-intelektualnih-videokam>.
 20. Тимошенко Н.С., Пекарський С.П. Правові засади інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності поліції. *Інформаційна безпека в діяльності поліції: матер. наук.-практ. семінару (м. Кривий Ріг, 3 квіт. 2020 р.)*. Кривий Ріг: Донец. юрид. ін-т МВС України, 2020. С. 61–65.
 21. Задорожний Ю.А., Трубкович А.Е., Калтырин О.В. и др. Современное оружие сотрудников органов внутренних дел: информационные технологии как ответ на вызовы времени: практ. посіб. / МВД Украины, Луган. гос. ун-т внутр. дел им. Э.А. Дидоренко. Луганск : РИО ЛГУВД им. Э.А. Дидоренко, 2012. 104 с.
 22. Деревягин О.О. Інноваційні технології як основа ефективної протидії злочинності. *Використання інноваційних технологій у попередженні злочинів: матер. наук.-практ. семінару (Харків, 6 груд. 2012 р.)* / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2012. С. 53–55.
 23. Суруджій М.П. Дослідження сприймання та розпізнавання облич в етнічному аспекті. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. Вип. 19. С. 183–191.
 24. Шепетько С.А. Міжвідомче інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43(2). С. 102–105.
 25. Філіппов С.О. Протидія транскордонній злочинності: глобальний контекст і реалії України: монографія / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Одеса : Фенікс, 2019. 450 с.
 26. Филиппов С. Детерминация трансграничной преступности. *Analele științifice ale Academiei "Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova*. 2018. № 1 (2). P. 32–40.
 27. Положення про національну систему біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства: Постанова Кабінету Міністрів України від

- 27 груд. 2017 р. № 1073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2017-%D0%BF#Text>.
28. Заєць О.М. Імплементція методів аналітичної діяльності в діяльність органів правопорядку України в умовах інтегрування до Європейського співтовариства. *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції*: зб. наук. стат. за матер. доп. Всеукр. наук.-практ. семінару (Львів, 23 берез. 2018 р.) / упоряд. А. В. Баб'як, В. В. Сенік, Т. В. Магеровська. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 209 с.
29. Лук'янчиков Б.Є., Лук'янчиков Є.Д., Петряєв С.Ю. Криміналістика : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.: в 2-х ч. Ч. 1: Вступ до курсу криміналістики. Криміналістична техніка. Київ: Нац. тех. ун-т України «Київ. політех. ін-т імені Ігора Сікорського, 2017. 374 с.
30. Латиш К.В. Інноваційні методи та цифрові технології під час розслідування вандалізму. *Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці*: матер. Міжнар. круглого столу (Харків, 12 груд. 2019 р.) / редкол.: В.Ю. Шепітько (голов. ред.), В.А. Журавель, В.М. Шевчук, Г.К. Авдеева. Харків : Право, 2019. С. 91–94.
31. Батиргареева В. Вітальне слово дирекції НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПРН України учасникам круглого столу. *Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці*: матер. Міжнар. круглого столу (Харків, 12 груд. 2019 р.) / редкол.: В.Ю. Шепітько (голов. ред.), В.А. Журавель, В.М. Шевчук, Г.К. Авдеева. Харків : Право, 2019. С. 3–5.

Sevruk V. G. Some aspects of information and analytical support for combating crimes committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis

The article deals with the analysis of the researched scientific problems of information-analytical support on counteraction to crimes committed by organized groups and criminal organizations, which are formed on an ethnic basis, now necessitates further research of ethnic crime in Ukraine and the world in general. It is determined that such ethnic groups are formed on the basis of national and clan kinship, traditions and customs, they are characterized by specialization in certain types of crimes. It is noted that combating crimes committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis requires specific approaches that should take into account their national (ethnic) psychological characteristics. The article emphasizes the peculiarities of collecting, analyzing, accumulating and storing information for its convenient and effective use in the detection, documentation and investigation of this category of criminal offenses. It is emphasized that today one of the newest forms of information and analytical support of law enforcement agencies to combat crimes committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis is to provide a video surveillance system, which is to record the offense, time and persons who it was done, the method of human identification by the parameters of speech signals; algorithms for automated digital photography, digital video and audio recording (modeling of photo portraits of persons involved in the crime), algorithms for human identification based on biometric features with facial recognition and much more. This will contribute to the further development and improvement of modern forms and methods of combating crimes committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis. It is noted that the importance of our scientific intelligence, first of all, is that in practice, law enforcement agencies engaged in combating organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis, had the opportunity to have an idea of this negative phenomenon.

Key words: *information-analytical support, ethnic crime, organized groups formed on ethnic basis, criminal organizations formed on ethnic basis, counteraction.*